

האם רופא צריך לגלות על מחלה של משודך?

וַיְהִי בַבֶּקֶר וַהֲנֵה הוּא לֵאמֹר אֵל לָבֵן מַה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרַחֵל עַבְדְּתִי עִמָּךְ
וְלָמָּה רָמִיתָנִי.

(בראשית כט, כה)

איש ואשה העומדים בפני ההחלטה האם להינשא זה לזה, בוחנים היטב מכלול היבטים בבן הזוג המיועד. בין ההיבטים החשובים הוא בירור מצבו הרפואי של המיועד. אך לא תמיד מצב רפואי, פיזי או נפשי, הנו ניכר לעין. אם בן הזוג לא בוחר ליידע מעצמו את הצד השני על מחלה כלשהי, בן הזוג יצטרך לברר זאת באמצעות קרובים, בני משפחה ומכרים.

כעיקרון, על בן הזוג החולה במחלה משמעותית לדעת, כי חובתו הגמורה לספר לבן זוגו על המחלה ממנה הוא סובל. אסור מן התורה להונות את רעהו, ולגרום לו לקבל החלטה תוך הסתרת פרטים, ובפרט כאשר מדובר בפרטים רפואיים משמעותיים.

חובתו של צד שלישי לגילוי מידע רפואי בשידוכים

בהלכה ישנו דיון משמעותי בגבולות האסור והמותר לקרובים ומכרים, מתי לספר, מה לספר, וכיצד לספר. החפץ חיים (כלל ט) מרחיב בכך. באופן כללי, כאשר מדובר בחיסרון מובהק, שאין כל סיכוי שהמחותן היה מתרצה לכך, יש לגלות לו על כך, וזו חובתו של המכר, להציל העשוק מיד עושקו, שנאמר: "לא תעמוד על דם רעך", וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות רוצח א, יד):

"כל היכול להציל ולא הציל עובר על לא תעמוד על דם רעך, וכן הרואה את חבירו טובע בים, או ליסטים באים עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו או ששכר אחרים להצילו ולא הציל, או ששמע עובדי כוכבים או מוסרים מחשבים עליו רעה, או טומנין לו פח, ולא גלה אוזן חבירו והודיעו, או שידע בעובד כוכבים או באונס שהוא בא על חבירו, ויכול לפייסו בגלל חבירו להסיר מה שבלבו, ולא פייסו, וכל כיוצא בדברים אלו - העושה אותם עובר על לא תעמוד על דם רעך".¹

אמנם, יש להקפיד על מספר תנאים.

א. שידע הדבר בבירור ולא משמועה.

¹ למקורות נוספים ראו פתחי תשובה, אורח חיים סימן קנו; ושו"ת ציץ אליעזר חלק טז סימן ד סביב דברי הרמב"ם.

- ב. שהמדובר במחלה משמעותית ולא בחולשה או מחלה קלה שאינה מפריעה לקיום חיים תקינים.
- ג. שיספר על המחלה באופן מדויק, ולא יגזים בתיאורה.
- ד. שכוונתו תהיה לתועלת המחוקק, ולא מטעמי שנאה.
- ה. שברור לו שתצמח תועלת מהסיפור, כלומר – אם הוא משער שלא ישמעו לו, אין לספר.
- ו. מטעם זה, יש להבחין בין התקופה שקודם שהוכרע השידוך, לתקופה שאחר כך.

אלו תנאיו של ה"חפץ חיים". עוד כתבו הפוסקים, כי על המספר להתנהל ברגישות, ולהעדיף תמיד לשכנע את הצד החולה לספר על מחלתו לצד השני. כשהדבר אינו מצליח, עדיף שינסה תחילה לרמוז לצד השני על מחלת החתן או הכלה, בכדי לעורר את תשומת לבם, ולעודד אותם לברר את הדבר בעצמם.

חובתו של הרופא לגילוי מידע רפואי בשידוכים

ברצוננו להתמקד באחת הנקודות הרגישות ביותר בהקשר זה: כיצד על הרופא להתנהג במצבים כאלה?

ניקח לשם דוגמה את רופא המשפחה הקהילתי. בקהילה קטנה בה כולם מכירים את כולם, לא יהיה זה חריג לחשוב על מחותן פוטנציאלי שמגיע לשאול את הרופא על מצבו הרפואי של בחור פלוני. לפעמים תהיה זו התעניינות בלבד, ולפעמים המחוקק ישמע שמועה כלשהי על אודות מצבו הרפואי של החתן, וירצה לברר ולהוציא פרטים מן הרופא. כאשר הרופא מודע לבעיה רפואית משמעותית אצל המיועדים, כיצד עליו לנהוג?

ההבדל בין רופא שאר אדם, נובע באופן בסיסי מכך שהרופא מחויב לשמור על סודיות המידע הרפואי של החולה. חובה זו הנה ראשית כל חובה מוסרית עליונה, גם מבחינה תורנית. אך מעבר לכך, זו חובתו על פי החוק. הפרה של סודיות החולה הנה עבירה פלילית, שעל פי פקודת הרופאים בישראל (סעיף 41), עלולה להביא לשלילת רישיונו המקצועי של הרופא². האם על הרופא להתכחש לחובת הסודיות שלו, ואף לסכן את עתידו המקצועי ופרנסתו?

מעבר לחובה זו כשלעצמה והשלכותיה, ישנו ערך רב לאמון שנותן החולה ברופאו, שיודע שיכול לספר לו על מחלתו ולטפל בה מבלי לחשוש מכך שפרטים רפואיים ידלפו. מצד שני, כאשר רואה הרופא שהחולה עלול לגרום נזק לאחרים, ואינו מתכנן לספר להם על המחלה, האם עליו ליזום שיחה עם הצד השני בכדי להודיע להם על מצבו הרפואי של המיועד? האם כאשר הצד השני פונה אליו, הוא רשאי למסור להם את המידע?

בשו"ת חלקת יעקב (אבן העזר סימן עט) עוסק במקרה קיצוני של רופא המטפל בבחור חולה במחלה ממארת, שלהערכתו לא נותרו לו למעלה משנת חיים אחת או שתיים, וכתב שחובתו של

² בישראל, על פי סעיף 41 לפקודת הרופאים [נוסח חדש] התשל"ז – 1976, בסמכות שר הבריאות לבטל או להשעות את רישיונו של רופא בעקבות התנהגויות מסוימות, ביניהן הפרה של חוק זכויות החולה. סעיף 19 לחוק זכויות החולה, אוסר על הרופא לגלות כל מידע רפואי, למעט במקרים מסוימים.

הרופא לזיום שיחה עם צד הכלה ולהודיעם על כך, ואם לא יעשה כן יש בזה משום "לא תעמוד על דם רעך", וכדברי הרמב"ם שציטטנו לעיל.

ה"חלקת יעקב" מבאר, כי כוונת הרמב"ם ב"וכל כיוצא בדברים אלו", היא למקרים בהם הנזק שעתיד להיגרם לחברו נגרם ללא כוונת זדון, כמו במקרה זה, ובכל זאת, לאור התוצאה - אם איננו נחלץ לגלות לו ולמנוע ממנו את הנזק - יש בכך משום "לא תעמוד על דם רעך".

בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט"ז סימן ד') דן באשה שמטופלת אצל רופא ועברה ניתוח מסויים, ואינה יכולה ללדת, וביקשה מהרופא שלא יגלה לחתנה, והשיב שם הרב לרופא ששאלו, שחייב להודיע על כך לחתן גם אם אינו בא לשואלו.

לעומת זאת, הרב יצחק זילברשטיין מעלה את השיקול שהעלנו לעיל, וכותב מפי רופאים האומרים שאם יגלו מחלות, יאבדו החולים אימונם ברופאיהם, ואחרים אף הוסיפו שהדבר עלול גם לגרום לעתים לפיקוח נפש, כאשר ימצאו חולים שימנעו מלספר סודם לרופאיהם ויקבלו טיפול מזיק או טיפול שאינו נכון.

לאור זאת, הדרך המובחרת היא, שאפילו במקרה והרופא נשאל על ידי אחד הצדדים על מחלת הצד השני, יאמר לו הרופא: "לא אוכל לגלות טרם אקבל את רשותו של החולה על כך". ובזה מגלה הוא טפח ומכסה טפחיים, ויוצא ידי חובת "לא תעמוד על דם רעך" מצד השואל, וגם אינו מגלה על החולה יותר מדי.

וכעין זה יעץ הבאר מים חיים (איסורי רכילות כלל ט ציור שני), "בהרבה מקרים מסופקים, ישתמט המשיב ויאמר כך, "איני יודע איך ליעצך כי אינני יודע היטב איך מצבו".

בשו"ת "תשובות והנהגות" (א, תתעט) כתב הרב משה שטרנבוך: "ורופא שנשאל, יכול להשיב: "אני בתור רופא חייב לשמור סודיות, ואסור לי לגלות מצב בריאות החולים, שעל דעת כן גילו לי ושילמו לי", ודי בזה.

נראה מדבריו, שרופא יכול לענות תשובה כזאת אף שאין בה כל רמז לגבי מצבו הרפואי של המיועד, ובנוסף זה אין אפילו סגנון מתחמק, שיעורר את חשדו של המברר לבדוק בעצמו, מכל מקום העיקר שלא ישקר ויאמר שמצבו הרפואי תקין.

בנשמת אברהם (חלק ג עמ' כז) כתב: "אמר לי הגרש"ז אוירבאך שליט"א (זצ"ל), שאולי אין חיוב להגיד על מחלות וכו' רק היתר, כי אפשר אולי לדייק כן מדברי החפץ חיים כי לגבי אפיקורסות ועל בית פריצות הוא כותב "צריך לגלות", בו בזמן לגבי מחלות הוא כותב "יש לגלות לו" ושוב "אין על המגלה חשש איסור רכילות".

הנשמת אברהם מביא את דברי הגרש"ז אוירבאך כמענה לכמה שאלות, ביניהן השאלה האם הרופא צריך לסכן את פרנסתו בכך שיגלה את המידע הרפואי, אך אין זה ברור אם דברי הגרש"ז הם בתשובה למקרים מיוחדים או שזו אמירה עקרונית שאין חיוב לספר. ובאמת, אין זה ברור מאיזה טעם יש לחלק בין אפיקורסות לבין מחלה קשה, שניהם נזק משמעותי וחמור שצפוי למשוך. בכל מקרה, בציץ אליעזר טז, ד) דוחה את הפרשנות הזו בדברי החפץ חיים, וכותב כי

מאחר שהחפץ חיים עוסק בהלכות רכילות, הוא כותב שאין איסור בדבר, אבל אין זה אומר שלא קיימת חובה מצד דינים אחרים כגון "לא תעמוד על דם רעך" לספר זאת.

יש לדון בנושא גם מצד האפשרות שיפסיד הרופא את פרנסתו כתוצאה מגילוי המידע הרפואי. להיבט זה אין התייחסות מפורשת בדברי הפוסקים.

לדעת רוב הפוסקים, בכדי שלא לעבור על איסור "לא תעמוד על דם רעך", מחויב האדם להפסיד את כל ממונו. אך בשונה מהמקרה הקלאסי של דין "לא תעמוד על דם רעך", שבו עסקו הפוסקים, העוסק בהצלת נפשות, הרי שהחלק הנוגע להצלת רעהו מהפסד (כגון אדם הנמנע להעיד עדות לחברו ובכך יפסיד ממונו), בודאי אינו מחייב אותו להפסיד את כל ממונו עבור זה. הדבר דומה לגדרים שמצאנו במצוות השבת אבידה, כולל "השבת גופו" (סנהדרין עג, א), ולפיהם האדם איננו מחויב להפסיד ממונו בכדי לדאוג שחברו לא יפסיד ממונו.

במקרה דנן, הפגיעה במשודך השני ברוב המקרים איננה מצב של סיכון חייו, אלא פגיעה חמורה באיכותם, אם בשל הסיכון להתאלמן, או הצורך בליווי הטיפול הרפואי על כל המשתמע מכך, ובמקרים מסוימים חשש שלא יזכו לפרות ולרבות. אלו נזקים חמורים מאד, אך אינם בגדר של "פיקוח נפש". מצד שני, אבדן רישיון רפואי הוא נזק חמור ביותר גם-כן. הרופא מסכן את מעמדו המקצועי, את עתידו, ואת פרנסתו. כפי ששמענו פעמים רבות מנשיא בית מדרשנו, הגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א, יש להתייחס לאבדן פרנסתו של אדם ביחס הקרוב לפיקוח נפש. משכך, יש מקום גדול להתיר לרופא להימנע מגילוי המידע הרפואי.

לשאלתנו בנושא, ענה הגר"א וייס כך:

1. סודיות רפואית היא ערך חשוב ביותר, כיוון שישנו סיכון רב שמטופלים יימנעו מלפנות לרופא מחשש שסודותיהם יתגלו. משכך, על הרופא להימנע מלגלות את המידע הרפואי בשום מצב, כולל במקרה של שידוך;
2. ישנה חשיבות גם לסיכון של שלילת רישיונו של הרופא;
3. כאשר הרופא נשאל על מצבם הרפואי של החתן או הכלה, עליו להשיב, כי על פי החוק, אסור לו לחשוף כל מידע רפואי, על אף מטופל.
4. בכלל זה – שיימנע הרופא אפילו לרמוז על מצבו של המטופל.
5. אם השידוך מדובר בקרובי משפחתו, מתוקף הכלל של "ומבשרך אל תתעלם" – ינחה את המשפחה שלא להתקדם עם השידוך, מבלי לפרט כלל את טעם הדבר.